

O OPORUKAMA MARKA MARULIĆA I NJEGOVU POSJETU RIMU GODINE 1500.

Petar Runje

Od proglašenja prve sv. jubilarne godine 1300. Rim je postao najznačajniji hodočasnički centar, a naglašeno u vrijeme jubilarnih — svetih godina. Prema Rimu kretale su brojne organizirane skupine hodočasnika da bi zadobile jubilarni oprost. U 15. stoljeću pape su proširile jubilarni oprost koji se udjeljivao svakih dvadeset i pet godina: 1400., 1425., 1450., 1475. i tako dalje.

Brojni hodočasnici su pred svetu godinu ili tijekom svete godine prije odlaska na hodočašće pisali oporuke, jer su opasnosti nevremena, bolesti, nezgoda i drugih nedaća prijetile da se hodočasnik i ne povrati u svoju domovinu. A prije svakog odlaska na hodočašće odvijala su se i posebna liturgijska slavlja, zvana su zvonila, hodočasnike se ispraćalo do obližnjih mjesta, a vjernička zajednica molila je za njihov sretan put i povratak. Na samom odlasku svećenik je blagoslivljao.

Kršćanin je svjestan dužnosti, vodi brigu o pravilnom raspolaganju svojom imovinom. Nije se smjelo ostaviti da se nakon nagle i nepredviđene smrti, koja je uvijek vrebala na velikim i dalekim putovanjima, iza njega rodbina ili nasljednici parničice o imanju pokojnoga. Zato su nam svi ti podaci u oporukama dragocjeni izvori za bolje upoznavanje imovinskih, rodbinskih, kulturnih i inih sadržaja.

Do danas nam je poznata oporuka Marka Marulića koja je registrirana u splitskoj gradskoj kancelariji u siječnju godine 1524., a u tekstu oporuke stoji i datum 14. srpnja 1501. Po tumačenju brojnih novijih autora, pribilježena godina oporuke bila bi očita pogreška prepisivača, a trebala bi pisati 1521. godina. Možda to i ne mora biti točno, kako ćemo tijekom ovog prikaza vidjeti.

Ima nešto i u samom tekstu Marulićeve oporuke što nam nedvojbeno govori da on nije napisao samo tu jednu oporuku. Odmah iza datuma sastavljanja posljednje oporuke (4. siječnja 1524.) stoji: ».. *irritando omnia alia testamenta,*

*que antehac per me facta reperirentur,...*¹ Ovom dakle oporukom poništava sve prijašnje. Znači da se M. Marulić dobro prisjeća, pri kraju života, 4. siječnja 1524. godine, da je i prije napisao neku oporuku. Pošavši tim tragom, našli smo sasvim jasne i pouzdane arhivske podatke.

Kao što rekosmo na početku, prigodom jubilarnih godina brojni hodočasnici kreću na put i pišu svoje oporuke. To je napravio i Marko Marulić u drugoj polovici jubilarne 1500. godine. Evo točnoga podatka kako nam ga je pribilježio javni službenik u splitskoj kancelariji: »/ 25. Septembris 1500./ Ser Marcus de Marulis exhibuit suum testamentum presentibus.«

Evo još nešto podataka o tom vrijednom zapisu.

U Splitskom arhivu u Zadru, Kutija 32 (stara signatura sv. 44.), nalazi se nekoliko sveščića. Nova paginacija ide od broja 1 pa dalje. Tako nova paginacija u sveščiću br. 6 teče od 243-284; na kraju sveščića br. 6 nalaze se, prema staroj paginaciji, tri lista paginirana f. 94., 95. i 96. Na ova tri lista (ili 6 stranica) nalazi se popis sedamdesetak ljudi koji su napisali oporuke tijekom godine 1500. i pet oporuka napisanih tijekom siječnja 1505. godine. Tako je na 12. svibnja 1500. godine zabilježeno osamnaest oporuka. U zadnjih dvanaest oporuka nema riječi da je to *ultimum testamentum* — posljednja oporuka, nego naprosto stoji: iznio je ili dostavio svoju oporuku. I kod drugih datuma rijetko gdje je napisana riječ *ultimum testamentum*.

Evo zapisa oporuka na 25. rujna 1500. godine:

»Die XXV. dicti /Septembris 1500./

D. Jelina relicta q. Civitani Smoiala pelliparij exhibuit suu(m) testamentum presentibus etc.

Die dicta

Ser Marcus de Marulis nob(ilis) Spalatensis exhibuit suum testamentum presentibus etc.

Eo die

*Ser Arnerius de Petracha nobilis Spalatensis exhibuit suum ultimu(m) testamentum presentibus etc..*²

U toj kutiji, kao i u prethodnima, papir je u vrlo lošem stanju (uništen od vlage i moljaca), vrlo je teško čitljiv, a slijed dokumenata nije vremenski dosljedan. Budući da je zabilježen datum kada je Marko Marulić iznio svoju oporuku, dao sam se u potragu ne bih li je pronašao. Nažalost, nisam uspio, ali sam našao onu Arnerija de Petracha. Arnerijeva oporuka sastoji se od dva dijela, poput poznate nam Marulićeve (1501./1521./, tj. 1524.), samo što se u ovoj vremenski datumi donose obrnutim redom. Na početku stoji: »*In Christi nomine amen. Hoc est testamentum q. Nobilis Ser Arnerij de Petracha spatatensis reppertum in capsa*

¹ Petar K o l e n d i ć, *Marulićeva oporuka*, Split, 1924., str. 10.

² PAZd, Splitski arhiv, Kutija 32, sveščić 6, str. 96.

Franciscus ... 1500

Handwritten notes in the left margin.

- Franciscus ... 1500
- 96
- Franciscus copulatus de spalen ... 1500
- Johann ... 1500
- Marcus de ... 1500
- Antonius de ... 1500

- D. Lucretia uxor ... 1500
- D. Luca ... 1500
- D. Jacoba uxor ... 1500
- D. Susanna ... 1500
- D. Anna ... 1500
- D. Vlada olim ... 1500
- D. Georgius de ... 1500
- D. Milha ... 1500

testamentorum clausum et sigillatum super quo sic scriptum erat videlicet Millesimo quingentesimo Indictione tercia die XXV. mensis septembris Spalati.« Pisana je pred javnim službenicima splitske kancelarije i, za nas posebno vrijedno, »...*presentibus* Nob. Ser Marco de Marulis (podcrtao P.R.) *et Augustino Suize et Ser Lappo Gregorize etc. etc.*«. Registrirana je i otvorena 16. studenoga iste godine, na zahtjev i u prisutnosti časnoga gospodina svećenika Jakova de Petracha, brata pokojnikova, i u prisutnosti svjedoka i službenika Ivana Baptista Luppaa i Nikole de Glemona. Zatim slijedi tekst oporuke koji počinje: »In Christi nomine Amen. Io Ranier Cosmo de Petracha sano dela grazia de M. Domini dio dela mente ac et(iam) del corpo me pensando de andar al viazo di Roma al Jubileo e consyderando i casi et pericoli che occorer potriano circha la mia vita non...« itd.³

Neke zanimljivosti iz ove oporuke vrijedne su naše pozornosti. Najprije, kad je Arnerije izjavio tj. napisao svoju oporuku (25. rujna 1500.), jedan od prisutnih svjedoka bio je Marko Marulić. Kad je u studenome oporuka otvorena i registrirana, ne pojavljuje se Marko Marulić među svjedocima, što bi bilo normalno očekivati. Na početku oporuke stoji da je gospodin Arnerije napisao oporuku želeći poći na hodočašće u Rim u povodu svete jubilarne godine 1500. Ovdje je dobro naglasiti i to da su oporuke napisane i bile položene u posebnu kutiju oporuka i vadile su se kad su registrirane. To jasno stoji i u ovoj Arnerijevoj,⁴ kao i u mnogim drugima.

Arnerijeva oporuka otvorena je na zahtjev njegova brata Jakova, svećenika.⁵ U oporuci on ostavlja svojim sestrama, jedinoj kćeri te braći Jakovu, svećeniku, i Jerolimu (spominje se i dio posjeda pokojnoga mu brata Mihovila) i nekim crkvenim institucijama.

Marulića dakle nema u gradu Splitu u studenome 1500. godine. Zaključiti nam je da je i on, poput drugih hodočasnika, krenuo na put prema Rimu. Ivan Kukuljević Sakcinski u životopisu Marulića, pišući o skupljanju i bilježenju natpisa, piše: »A i grad Rim, gdi je takodjer rimske sabirao, posjeti on valjda u svoje starije doba, jer nije vjerojatno, da bi se jur kao mladić, tako ozbiljnom i mučnom radnjom bavio bio, kakovo je sabiranje i točno prepisivanje klasičnih nadpisah.« I malo niže u istoj radnji: »Medju starinarska djela Marulićeva imadu se staviti njegove dvie zbirke starinskih nadpisah, Bivši on njekom sgodom u Rimu, poče prvi iza

³ PAZd, SZN, Splitski arhiv, Kutija 32, sveščić 5, str. 312v-314v. I ovdje naglašavam da je arhivski materijal u ovim kutijama vrlo neprecizno registriran. Tako i ovdje, u sveščiću br. 5, suvremena paginacija nije dosljedna, nego je veća od one u sveščiću br. 6. Nije li naprosto zamijenjena omotnica u ova dva sveščića, tj. ne bi li materijal iz sveščića br. 6 trebao biti u broju 5 i obratno?

⁴ »... *Hoc est testamentum q. Nobilis Ser Arnerij de Petracha Spalatensis repertum in capsa testamentorum clausum et sigillatum super quo sic scriptum erat Videlicet: Millesimo...*«

⁵ Jakov Petracha bio je ugledan član stolnog kaptola u Splitu. Nadgrobnu spomen-ploču uz druge podigla mu je sestra Simoneta, koju Arnerije spominje u oporuci.

Usp. Ivan O s t o j i ć, *Metropolitanski kaptol u Splitu*, Zagreb, 1975., str. 239-240.

Petrarke sabirati one znamenite starorimske nadpise, što su u njegdašnjoj veličanstvenoj stolnici svieta kojekuda rastrešeni u nemaru ležali...«⁶ Ovo uvjerenje često je ponavljao u raznim osvrtima o životu Marka Marulića. Možda nećemo pogriješiti ako baš u vrijeme njegova boravka u Rimu na hodočašću (krajem 1500. i početkom 1501.) smjestimo i njegov plodni rad na sakupljanju rimskih klasičnih natpisa u Rimu, a vjerojatno i u nekim drugim mjestima.

Zaključimo: Marko Marulić napisao je oporuku već u pedesetoj godini života: 25. rujna 1500. godine i u toj oporuci je od vremena na vrijeme štogod nadodavao i ispravljao. Nije li nadnevak 14. srpnja 1501. u oporuci koja nam je danas poznata u stvari jedan od datuma kada je Marulić nešto nadodao u svojoj oporuci, pa je i taj datum ušao u tekst kada je prepisivana njegova posljednja oporuka 1524. godine? Ovim nikako ne isključujem Kodiciel (oporuku) iz 1521. godine. Kad su službenici u javnoj kancelariji otvorili sve oporuke (kodicile) što su ih našli od pokojnoga Marka Marulića, zacijelo su se držali posljednje oporuke (*»ultimum testamentum«*), a u tekst koji su sastavili službenici, došlo je štogod i iz ranijih njegovih oporuka, koje su morali pregledati.

P e t a r   R u n j e

ON MARULIĆ'S WILLS AND HIS VISIT TO ROME IN 1500

In the will entered in the register of the City Chancellery of Split on 4 January 1524, Marko Marulić declared invalid his wills drawn up prior to that date. These previous wills were regarded as lost without trace until recently, when the author found new evidence in the Historical Archives at Zadar. It concerns a legal act that took place on 25 September 1500. Namely, on that day Marulić, along with some other citizens of Split, registered a will. Since 1500 was a year of Jubilee, when numerous pilgrims flocked to Rome, and since it was a custom to draw up a will before long and risky voyages, the author puts forward the hypothesis that Marulić also made a pilgrim to Rome. The same inference may be drawn from the will of Arnerius de Petracha, his fellow-citizen and contemporary, from which we can deduce that in November of the same year Marulić was away from Split. However, the will of 1500 itself has not been found.

---

⁶ Ivan K u k u l j e v i ć - S a k c i n s k i, »Pjesme Marka Marulića«, u *Stari pisci hrvatski*, knj. 1, Zagreb, 1869., str. LXI.